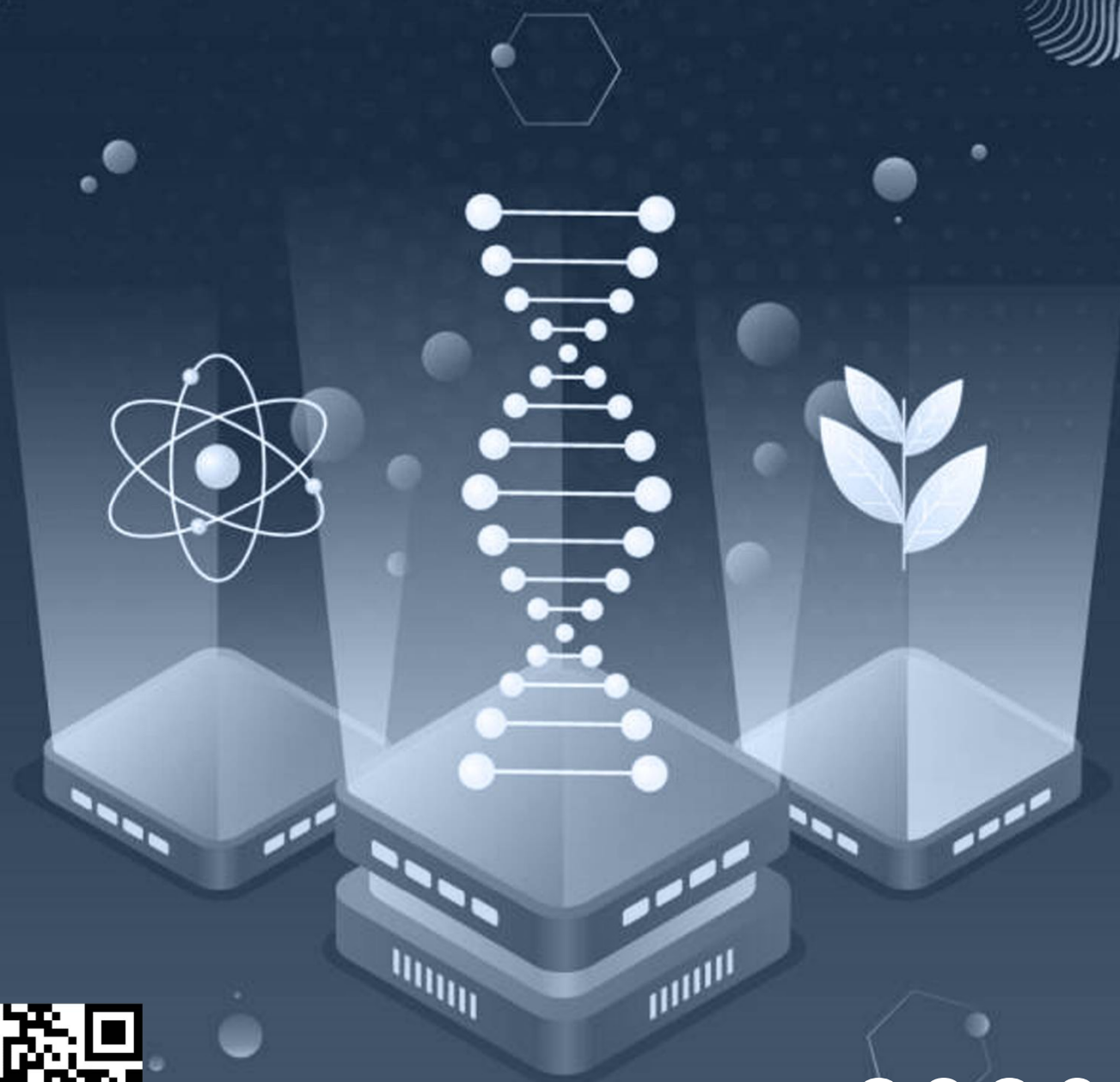

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

Volume 4,
Issue 9/2

2026

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

4 JILD, 9/2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

ТОМ 4, НОМЕР 9/2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 4, ISSUE 9/2

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MA'MUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Nº9/2 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2026-9/2>

Бош муҳаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Matyakubov Umidjon Raximovich
(i.f.d., prof.)

Бош муҳаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
(PhD., dots.)

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor

Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)

Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar

akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent

Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),

dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor

Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor

Grodno davlat universiteti Belorusiya

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyazova Nasiba Ramatillayevna

Psixologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun

Universiteti NTM

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'g'li

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Boltayev Abdurahim Amanovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Zoirov Erkin Xalilovich

Falsafa fanlari doktori, dotsent

Buxoro davlat texnika universiteti

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun
Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)

Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li

Ma'mun Universiteti NTM

Журнал включен в перечень ВАК национальных научных изданий, рекомендуемых
для публикации основных научных результатов диссертаций постановлением
№ 01-08/3068/17 от 27 сентября 2024 г.

Page Maker | Верстка | Саифаловчи: X. Mirzaxmedov

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

TARIX

1. **Tajiyeva Umida Rajabboyevna.** Xorazm vohasining ekologik tarixiga oid ayrim masalalar..... 7
2. **Matniyozov Sarvarbek Sanatbek o'g'li.** Xorazm xalq sovet respublikasi davrida yer ishlari nozirligining faoliyati (1920-1924-yillar)..... 12
3. **Farxadov Zoyir Xushnud o'g'li.** Ko'zaliqir madaniyatining arxeologik manbalar asosida o'rganilish tarixi..... 17
4. **Matyakubov Xamdam Xamidjanovich.** Antik Xorazmda urbanizatsiya va shaharlar tizimining shakllanishi: ijtimoiy-iqtisodiy, harbiy omillar..... 22
5. **Abdullayev Shaxobiddin Norqo'zi o'g'li.** Tarixiy xotira va muzey: Samarqand viloyati tarixiy-o'lkashunoslik muzeylarining ijtimoiy-madaniy funksiyalari..... 27

IQTISOD

6. **Умурзаков Машрабжон Турсунбоевич.** Повышение экспортного потенциала промышленных предприятий: на примере текстильной отрасли..... 37
7. **Murodjon Matniyozov.** Omnikanal marketing strategiyasi: kontseptual evolyutsiya va tadqiqot yo'nalishlarining sistematik tahlili..... 41
8. **Mayliyev Temurbek Ilxambay O'g'li.** Oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishni tartibga solishning nazariy-metodologik asoslari..... 52
9. **Murodova Dilfuza Jalolovna.** Auditorlik xizmatlari samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari: xorijiy amaliyot va uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish imkoniyatlari..... 58
10. **Ашуров Сардоржон Зафаржонович.** Факторы и резервы повышения экономической эффективности малого бизнеса в сфере услуг Самаркандской области..... 67

PEDAGOGIKA

11. **Yusupova Madinajon Mansurbek qizi.** Bo'lajak pedagoglarda badiiy-pedagogik kompetentlikni pedagogik trening texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasini takomillashtirish..... 77
12. **Matrizayeva To'maris Jumamirat qizi.** Bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy kompetensiyalarini xalq og'zaki ijodi vositasida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari..... 79
13. **Allaberganova Shoxista Zokir qizi.** Bo'lajak o'qituvchilarda ma'naviy-axloqiy immunitetni pedagogik ta'lim muhiti sharoitida takomillashtirish metodikasi..... 85
14. **Kuchimov Ilyos Ablakulovich,** Ichki ishlar organlarida ta'lim jarayonini boshqarishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish..... 89
15. **Allaberganova Go'zal Adilbek qizi.** Onkologik bemorlarda yuzaga keladigan ruhiy o'zgarishlar va ularga psixologik yordam ko'rsatishning ilmiy-nazariy asoslari..... 94

16. **Otabek Erkinovich Khudayberganov. Muratov Sanjarbek Jumanazarovich.** Formation of professional skills of faculty students of physical culture with sports games..... 101

PSIXOLOGIYA

17. **Тайтелиева Ақтолқын Битуқызы.** Поиск психологической помощи подростком в образовательной среде: барьеры и условия..... 107
18. **Xudayberganova Dilduza Yangiboy qizi.** Ijtimoiy tarmoqlardagi ijtimoiy taqqoslashning o'smirlar emotsional holati va o'z-o'zini anglashiga ta'siri..... 110

FILOLOGIYA

19. **Yakubova Noira Isxakovna** Ingliz tilidan o'zbek tiliga o'zlashgan turizm terminlarining funksional-pragmatik xususiyatlari..... 115

Mayliyev Temurbek Ilxambay o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi

Qo'shko'pir tuman bo'limi Taraqqiyot mahallasi yoshlar yetakchisi

**OZIQ-OVQAT SANOATINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNI TARTIBGA
SOLISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI**<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.23286009>

Annotatsiya. Maqolada oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishni tartibga solishning nazariy va metodologik asoslari tizimli yondashuv nuqtayi nazaridan tadqiq etilgan. Tarmoq an'anaviy ishlab chiqarish tarmog'i emas, balki iqtisodiy, texnologik, ekologik va ijtimoiy quyi tizimlar kesishuvida shakllanadigan ko'p funktsiyali tuzilma sifatida asoslab berilgan. "Oziq-ovqat mahsuloti" va "oziq-ovqat sanoati" kategoriyalarining mazmuni aniqlashtirilib, xomashyo bazasining tasnifi takomillashtirilgan hamda tarmoqni tartibga solishning oltita omil guruhidan iborat konseptual modeli taklif qilingan. Tadqiqot natijalari tarmoqni hududiy kesimda rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqishda foydalanish uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: oziq-ovqat sanoati, oziq-ovqat xavfsizligi, tartibga solish, qo'shilgan qiymat zanjiri, tizimli yondashuv, raqamli transformatsiya, yashil iqtisodiyot, hududiy rivojlanish.

Аннотация. В статье исследованы теоретико-методологические основы регулирования устойчивого развития пищевой промышленности с позиций системного подхода. Обосновано, что отрасль представляет собой многофункциональную структуру, формирующуюся на пересечении экономической, технологической, экологической и социальной подсистем. Уточнено содержание категорий «пищевой продукт» и «пищевая промышленность», усовершенствована классификация сырьевой базы и предложена концептуальная модель регулирования отрасли, включающая шесть групп факторов.

Ключевые слова: пищевая промышленность, продовольственная безопасность, регулирование, цепочка добавленной стоимости, системный подход, цифровая трансформация, зелёная экономика, региональное развитие.

Abstract. The paper examines the theoretical and methodological foundations for regulating the sustainable development of the food industry from a systems perspective. The industry is substantiated as a multifunctional structure formed at the intersection of economic, technological, environmental and social subsystems. The content of the categories "food product" and "food industry" is clarified, the classification of the raw material base is refined, and a conceptual regulation model comprising six factor groups is proposed.

Keywords: food industry, food security, regulation, value chain, systems approach, digital transformation, green economy, regional development.

Kirish

Oziq-ovqat sanoati milliy iqtisodiyotning strategik bo'g'ini bo'lib, uning holati mamlakat oziq-ovqat mustaqilligi, ijtimoiy barqarorligi va aholi turmush sifati bilan bevosita bog'lanadi. Jahon bozoridagi tarkibiy siljishlar, iqlim o'zgarishlari, ta'minot zanjirlaridagi uzilishlar va demografik bosim sharoitida tarmoqni tartibga solishning avvalgi modellari o'z samaradorligini yo'qotib bormoqda.

Tarmoqning bugungi mazmuni ham o'zgardi. U endi xomashyoni qayta ishlash jarayonlari majmuasi emas, balki iqtisodiy, texnologik, ekologik va ijtimoiy omillar o'zaro ta'sirlashadigan murakkab tizim sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli uni boshqarishda alohida ko'rsatkichlarni emas, balki qiymat yaratish zanjirining barcha bo'g'inarini yaxlit qamrab oluvchi yondashuv talab etiladi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda tarmoqni modernizatsiya qilish, qayta ishlash quvvatlarini kengaytirish, logistika infratuzilmasini yangilash va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Mahalliyashtirish darajasining ortishi, zamonaviy qadoqlash texnologiyalarining joriy etilishi, halol standartlariga talabning kuchayishi va agrosohada raqamli yechimlarning tarqalishi tarmoqni yangi metodologik asosda o'rganishni taqozo etadi. Ayni paytda mamlakat hududlari resurs bazasi, infratuzilma darajasi va bozor sig'imi bo'yicha sezilarli tafovutga ega, bu esa universal emas, tabaqalashtirilgan tartibga solish mexanizmlarini shakllantirishni dolzarblashtiradi.

Tadqiqotning maqsadi — oziq-ovqat sanoatini barqaror rivojlantirishni tartibga solishning nazariy-metodologik asoslarini tizimli yondashuv asosida umumlashtirish va tarmoqni baholashning konseptual modelini ishlab chiqish.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilandi: “oziq-ovqat mahsuloti” va “oziq-ovqat sanoati” kategoriyalarining mazmunini aniqlashtirish; tarmoq xomashyo bazasining tasnifini takomillashtirish; tarmoqni tartibga solishga ta'sir etuvchi omillarni guruhlash va ularning o'zaro bog'liqligini asoslash.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi oziq-ovqat sanoatini tartibga solishda bir-biridan ajratilgan holda qo'llanib kelingan iqtisodiy, texnologik va ekologik yondashuvlarning oltita omil guruhi doirasida yaxlit konseptual modelga birlashtirilganligida ifodalanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oziq-ovqat sanoatini tartibga solish masalalari xorijiy va mahalliy iqtisodchilar tomonidan turli metodologik pozitsiyalardan o'rganilgan.

S.Sardak va uning hammualliflari global va mintaqaviy oziq-ovqat xavfsizligini tashkiliy-iqtisodiy yechimlar majmui sifatida talqin qilib, iste'molga mo'ljallangan resurslarning tabiiy va qayta ishlangan shakllarini toifalarga ajratadi [1]. Ularning yondashuvi tarmoq xomashyo bazasining tarkibiy murakkabligini ko'rsatadi, biroq bu tasnif tartibga solish mexanizmlari bilan bevosita bog'lanmagan.

N.Lakiza oziq-ovqat mahsulotlarini tahlil qilishda ularning kimyoviy tarkibi va biologik qiymatini asosiy mezon sifatida oladi [2]. Bunday texnologik-analitik qarash mahsulot sifatini baholashda samarali, ammo tarmoqning iqtisodiy tuzilmasini yoritishda cheklangan imkoniyatga ega. Xalqaro savdo hujjatlarida esa oziq-ovqat mahsulotlari tarkibiga texnologik va oziqaviy qo'shimchalar ham kiritilishi e'tirof etiladi [3].

D.Kulev, V.Dotsenko va Yu.Klokovlar oziq-ovqat mahsulotlari tushunchasini kengroq talqin qilib, unga qishloq xo'jaligi xomashyosi, tayyor mahsulot va ichimliklarni birgalikda kiritadi [4]. Bu yondashuvning qimmati texnologik zanjirning qishloq xo'jaligidan yakuniy iste'molgacha uzluksizligini ko'rsatishida namoyon bo'ladi.

A.Chichikin oziq-ovqat sanoatini oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash tizimining tarkibiy elementi sifatida tadqiq etadi va tarmoq barqarorligini milliy iqtisodiy manfaatlar bilan bog'laydi [5]. T.Terexova tarmoqning strategik imkoniyatlari va investitsion jozibadorligini baholashga urg'u bersa [6], S.Rahimova innovatsiyalarni tarmoq rivojlanishining harakatlantiruvchi kuchi deb hisoblaydi [7].

Xalqaro amaliyotda tarmoqni tartibga solishning bir necha yetakchi modeli shakllangan: Yevropa Ittifoqida agro-oziq-ovqat klasteri modeli, Yaponiya va Koreyada tejamkor ishlab

chiqarish hamda energiya samarador qayta ishlash tamoyillari, AQShda esa ta'minot zanjirini raqamli boshqarish tizimlari. Bu modellarning umumiy jihati — tarmoqqa ishlab chiqarish jarayoni sifatida emas, iqtisodiy tizimning ko'p funksiyali elementi sifatida yondashishdir.

Adabiyotlar tahlilidan kelib chiqadigan bo'shliq. Mavjud tadqiqotlarda tarmoqning iqtisodiy ko'rsatkichlari, qayta ishlash texnologiyalari va bozor munosabatlari, qoida tariqasida, bir-biridan ajratilgan holda tahlil qilinadi. Resurs cheklovlari, raqamlashtirish sur'atlari, ekologik talablar va iste'molchi xulq-atvoridagi o'zgarishlarni yagona metodologik doirada birlashtiruvchi yondashuv yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Mazkur maqola ana shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot nazariy-metodologik xarakterga ega bo'lib, unda quyidagi ilmiy bilish usullari qo'llanildi:

1. Tizimli tahlil — oziq-ovqat sanoatini o'zaro bog'langan quyi tizimlar majmui sifatida o'rganish va ular orasidagi aloqalarni aniqlash uchun.

2. Qiyosiy tahlil — “oziq-ovqat mahsuloti” va “oziq-ovqat sanoati” kategoriyalariga oid turli mualliflik ta'riflarini solishtirish hamda xorijiy tartibga solish modellarini qiyoslash uchun.

3. Ilmiy abstraksiya va umumlashtirish — tarmoq rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni guruhlash va konseptual modelni shakllantirishda.

4. Tasniflash (klassifikatsiya) — xomashyo bazasini kelib chiqish manbai va qayta ishlash darajasi bo'yicha tartibga solishda.

5. Mantiqiy-strukturaviy yondashuv — qiymat yaratish zanjirining bo'g'inlari o'rtasidagi sabab-oqibat aloqalarini asoslashda.

Axborot bazasi. Tadqiqotning axborot bazasini oziq-ovqat xavfsizligi va tarmoq iqtisodiyotiga oid xorijiy ilmiy manbalar, xalqaro standart hujjatlari hamda O'zbekiston Respublikasida oziq-ovqat sanoatini rivojlantirishga oid me'yoriy-huquqiy hujjatlar tashkil etadi.

Tadqiqotning cheklovlari. Ishda taklif etilgan model konseptual darajada asoslangan bo'lib, uning empirik verifikatsiyasi hududlar kesimidagi statistik ma'lumotlar asosida keyingi tadqiqotlarda amalga oshirilishi ko'zda tutilgan.

Tahlil va natijalar

Tushunchaviy apparatni aniqlashtirish

Tarmoqni nazariy jihatdan tahlil qilish “oziq-ovqat mahsuloti” kategoriyasining mazmunini aniqlashtirishdan boshlanadi, chunki bu atama iqtisodiyot, texnologiya, sanitariya va oziqlanish fiziologiyasiga oid omillarni qamrab oladi.

Manbalar tahlili asosida quyidagi mualliflik ta'rifi taklif etiladi: oziq-ovqat mahsuloti — inson organizmini energiya va oziq moddalar bilan ta'minlashga mo'ljallangan, tabiiy holatda yoki sanoat, texnologik va pazandachilik jarayonlari natijasida qayta ishlangan, tarkibida texnologik va oziqaviy qo'shimchalar bo'lishi mumkin bo'lgan moddiy ne'matlar majmui.

Shunga muvofiq, oziq-ovqat sanoati — qishloq xo'jaligi va suv havzalaridan olinadigan xomashyoni tayyorlash, tashish, saqlash, qayta ishlash va yakuniy mahsulotni iste'mol bozoriga yetkazishni ta'minlovchi, yuqori darajada texnologiyalashtirilgan ko'p bosqichli ishlab chiqarish tizimi. Tarmoqning bosh vazifasi — xomashyoga ilmiy-texnikaviy ishlov berish orqali uni yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotga aylantirish.

Tarmoqning iqtisodiy ahamiyati uch jihatda namoyon bo'ladi: xomashyoning tabiiy shaklini o'zgartirish orqali qo'shilgan qiymat yaratish; pishirish, quritish, dudlash, bug'lash va konservalash usullari hisobiga saqlash muddatini uzaytirish; tez buziladigan resurslardan yo'qotishlarni kamaytirgan holda foydalanish va ta'minot zanjiri uzluksizligini ta'minlash.

Xomashyo bazasining tasnifi

Tarmoq resurs bazasi kelib chiqish manbai va iqtisodiy roli bo'yicha to'rt toifaga ajratiladi (1-jadval).

1-jadval. Oziq-ovqat sanoati xomashyo bazasining tasnifi

Toifa	Tarkibi	Qayta ishlash darajasi	Tarmoq uchun iqtisodiy roli
-------	---------	------------------------	-----------------------------

Toifa	Tarkibi	Qayta ishlash darajasi	Tarmoq uchun iqtisodiy roli
Tabiatdan yig'ib olinadigan o'simlik resurslari	Rezavorlar, qo'ziqorinlar, dengiz o'tlari	Past	Mavsumiy, tor segmentlar uchun xomashyo
Yovvoyi tabiat mahsulotlari	Yovvoyi hayvon go'shti, baliq va dengiz mahsulotlari	O'rtacha	Oqsil ta'minotining qo'shimcha manbai
Yetishtiriladigan o'simlik mahsulotlari	Don, meva-sabzavot, yog'li ekinlar	Yuqori	Tarmoqning asosiy va barqaror xomashyo bazasi
Chorvachilik mahsulotlari	Go'sht, sut, tuxum, parrandachilik mahsulotlari	Yuqori	Texnologik diversifikatsiya va qo'shilgan qiymat manbai

Manba: [1] asosida muallif tomonidan takomillashtirilgan.

Ushbu tasnifning metodologik qiymati shundaki, har bir toifaning qayta ishlash chuqurligi, bozor uchun ahamiyati va qo'shilgan qiymat yaratish salohiyati turlicha bo'lib, bu tarmoqni rivojlantirish strategiyasini differensiallashgan holda ishlab chiqish imkonini beradi.

Tartibga solishning konseptual modeli

Tadqiqot natijasida tarmoqni barqaror rivojlantirishni oltita o'zaro bog'liq omil guruhi orqali baholash taklif etiladi (2-jadval).

2-jadval. Oziq-ovqat sanoatini tartibga solishning omil guruhlari

Omil guruhi	Mazmuni	Baholash yo'nalishi	Tartibga solish vositasi
Resurs omili	Xomashyoga talab va uning cheklanganligi	Resurs bilan ta'minlanganlik koeffitsiyenti	Xomashyo zonalarini rejalashtirish
Qiymat zanjiri omili	Zanjir bo'g'inlari samaradorligi	Qo'shilgan qiymat ulushi	Vertikal integratsiya, klasterlar
Texnologik omil	Raqamli yechimlarni joriy etish sur'ati	Raqamlashtirish darajasi	Investitsion imtiyozlar
Ekologik omil	Yashil transformatsiya talablari	Chiqindi va energiya sig'imi	Ekologik standartlar
Logistik omil	Saqlash va eksport yo'nalishlari moslashuvchanligi	Logistik yo'qotishlar ulushi	Infratuzilma dasturlari
Bozor omili	Ichki bozor sig'imi va iste'mol xulq-atvori	Talab elastikligi	Narx va raqobat siyosati

Manba: muallif ishlanmasi.

Modelning asosiy g'oyasi shundan iboratki, ushbu omillar mustaqil emas, balki bir-birini kuchaytiruvchi yoki cheklovchi tarzda ta'sir ko'rsatadi. Masalan, resurs cheklovlari sharoitida texnologik omilning roli ortadi, ekologik talablarning kuchayishi esa logistik va texnologik xarajatlarni bir vaqtda o'zgartiradi. Shu bois tartibga solish chora-tadbirlari alohida yo'nalishlar bo'yicha emas, omillar o'zaro ta'sirining natijaviy samarasi asosida loyihalaniishi lozim.

Muhokama

Olingan natijalar mavjud ilmiy qarashlarni inkor etmaydi, balki ularni yagona metodologik doiraga birlashtiradi. S.Sardakning tasnifi [1] resurs tarkibini ochib bersa, taklif etilgan yondashuv uni qayta ishlash chuqurligi va qo'shilgan qiymat salohiyati mezonlari bilan to'ldiradi.

A.Chichikinning tarmoqni oziq-ovqat xavfsizligi tizimining elementi sifatida ko'rish g'oyasi [5] modelda ekologik va bozor omillari orqali kengaytiriladi.

S.Rahimova innovatsiyalarni tarmoq rivojlanishining asosiy omili deb hisoblaydi [7]. Tadqiqot natijalari bu fikrni qisman tasdiqlaydi: texnologik omil haqiqatan ham yetakchi rol o'ynaydi, biroq uning samarasi resurs bazasining barqarorligi va logistika infratuzilmasining holatiga bog'liq holda o'zgaradi. Boshqacha aytganda, innovatsiyalar avtonom emas, tizimli shart-sharoitlar doirasida natija beradi.

Modelning amaliy ahamiyati hududiy kesimda namoyon bo'ladi. O'zbekiston viloyatlari xomashyo ta'minoti, infratuzilma darajasi va bozor sig'imi bo'yicha farqlanganligi sababli, omil guruhlarining har biri turli hududda turlicha vaznga ega bo'ladi. Bu esa yagona milliy dastur o'rniga hududiy ustuvorliklarga asoslangan tabaqalashtirilgan chora-tadbirlar tizimini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

Taklif etilgan model ayni paytda sifat mezonlariga tayanadi. Uning miqdoriy o'lchovga aylantirilishi, ya'ni har bir omil guruhiga integral indeks ishlab chiqilishi keyingi tadqiqotlarning istiqbolli yo'nalishi hisoblanadi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi.

1. Oziq-ovqat sanoati bugungi sharoitda an'anaviy qayta ishlash tarmog'i doirasidan chiqib, iqtisodiy, texnologik, ekologik va ijtimoiy quyi tizimlar kesishuvida faoliyat yurituvchi ko'p funksiyali tuzilmaga aylandi. Shu sababli uni tartibga solishda alohida ko'rsatkichlarga emas, tizimli yondashuvga tayanish talab etiladi.

2. "Oziq-ovqat mahsuloti" va "oziq-ovqat sanoati" kategoriyalarining aniqlashtirilgan ta'riflari tarmoqni tadqiq etishning boshlang'ich metodologik nuqtasini belgilaydi va keyingi bosqichda miqyos samaradorligi, tarmoqlararo integratsiya hamda ekologik yondashuv konsepsiyalarini qo'llash uchun zamin yaratadi.

3. Xomashyo bazasining to'rt toifali tasnifi har bir resurs guruhining qayta ishlash chuqurligi va qo'shilgan qiymat salohiyatini farqlash imkonini beradi.

4. Tarmoqni tartibga solishning oltita omil guruhidan iborat konseptual modeli omillarning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda boshqaruv qarorlarini asoslash vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Takliflar:

– tarmoqni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqishda omil guruhlarining hududiy vaznini hisobga oluvchi tabaqalashtirilgan yondashuvni joriy etish;

– qo'shilgan qiymat zanjirining bo'g'inlari o'rtasidagi aloqani mustahkamlash maqsadida agro-oziq-ovqat klasterlarini shakllantirishni rag'batlantirish;

– qayta ishlash korxonalarida energiya samarador va kam chiqindili texnologiyalarni joriy etishni soliq va kredit imtiyozlari orqali qo'llab-quvvatlash;

– har bir omil guruhi bo'yicha integral baholash indekslarini ishlab chiqish va ularni tarmoq monitoringi tizimiga kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Сардак С.Э., Огданский К.Н., Трифонова О.Д. Глобальная и региональная продовольственная безопасность: концепт, факторы, организационно-экономические решения // Экономика и Социальство. — 2018. — № 17. — С. 53–54.
2. Лакиза Н.В. Анализ пищевых продуктов: учеб. пособие. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. — 188 с.
3. Annex 5B: Food Products. Australia–Hong Kong Free Trade Agreement. URL: <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/a-hkfta-annex-5b-food-products.pdf>
4. Кулев Д.Х., Доценко В.А., Клоков Ю.В. О структуре потребления продуктов питания и жидкостей как компонентов пищи // Продовольственная безопасность и научное обеспечение развития отечественной индустрии конкурентоспособных пищевых ингредиентов: сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. — СПб., 2015.

5. Чичикин А.А. Пищевая промышленность в системе обеспечения продовольственной безопасности: автореф. дис. ... канд. экон. наук. — М.: РАНХиГС, 2009. — 122 с.
6. Терехова Т.С. Анализ пищевой промышленности России: стратегические возможности и оценка привлекательности. URL: <https://s.sjes.esrae.ru/pdf/2014/2/18.pdf>
7. Рахимова С. Роль инноваций и инновационного процесса в развитии пищевой промышленности // International Journal of Innovative Technologies in Economy. — 2018. — Vol. 2, № 6(18). — P. 15.

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE» JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

Maqolani tayorlashda qo'yiladigan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida minimal 6 sahifadan iborat bo'lib, Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan holda bo'lishi shart.
2. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatarga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
3. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, e-mail va telefon raqami, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
4. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida 60 so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
5. Keyingi qatordan 7-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
6. Keyingi qatordan asosiy matn boshlanadi va maqola 4 qismdan iborat bo'ladi: Mavzuning dolzarbligi. Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqot natijalari. Xulosa.
7. Maqolalar ilmiy ahamiyatga ega bo'lib, ulardagi fakt va fikrlar asoslangan hamda mustaqil ma'no kasb etishi lozim, plagiat holati taqiqlanadi. Muallif foydalanilgan adabiyotlarni aniq ko'rsatishi, olingan iqtiboslarning aniq manbalarini keltirishi lozim.
8. Web of science hamda Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.
9. Iqtiboslar matn ichida [1, 25] beriladi. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статьи должны содержать 6 страниц, в формате Times New Roman на Microsoft Word, 12 кегль, 1 см, со всех сторон 2 см.
2. Начала абзаца - 1,25 см, формировать строки по ширине, перенос слов в другой ряд должен быть в автоматическом порядке.
3. В первой строке от правой стороны Ф.И.О. автора, во второй строке место работы, должность, ученая степень и ученое звание, e-mail и номер телефона, в третьей строке по центру страницы прописными буквами жирным шрифтом название статьи. Эта информация должна быть предоставлена на узбекском, английском и русском языках.
4. В следующей строке аннотация из 60 слов на трех языках: узбекский, английский и русский.
5. Со следующей строки ключевые слова 7-10.
6. Далее начинается основной текст. новой текст начинается со следующей строки, и статья состоит из 4 частей: актуальность темы, методы и уровень исследования, результаты исследования, заключение.
7. Статьи должны иметь научное значение, факты и идеи должны быть обоснованными и избежать плагиатства. Автор должен точно указать использованную литературу и ссылку на источники, при помощи которых он выразил свое мнение.
8. Сноски или ссылки должен быть взяты из Web of science, а также системы журналов Scopus.
9. Цитирование приводится в тексте [1, 25] Полный список литературы должен быть указан после основного текста, а алфавитном порядке.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles should be at least 6 pages, in Times New Roman, 12 pt., 1 inter.
2. The line head should be 1,25 cm, line spacing, and the words should be automatically moved.
3. The author's full name should be on the first line from the right; the author's place of work, position, academic degree, and academic rank, email address, and phone number should be on the second line; the article title should be centered in bold, capital letters, on the third line. This information should be provided in Uzbek, English, and Russian.
4. An annotation of 60 words in the next line in three languages.
5. Key words from the next row in three languages 7-10.
6. The next line begins with the main text. The main text begins on the next line, and the article consists of four parts: the relevance of the topic, the methods and level of research, the results, and the conclusion.
7. Articles must be of scientific importance and facts and opinions in the article should be well-grounded and have an independent meaning, and they must be free of plagiarism. The author must clearly demonstrate the literature used in his or her opinion, and provide the exact sources of the extracts.
8. Quotes should be from "Web of science" and "Scopus" journals.
9. A complete list of publications should be followed in alphabetical order after the main text. Seals and references should be in the main text [1, 25].